

9

Pałac w Wojczycach

GPS: 51.139369, 16.685518

W 1870 roku w majątku w Wojczycach urodziła się Clara Immerwahr - przyszła chemiczka. W 1900 roku została pierwszą kobietą, która uzyskała stopień doktora na Uniwersytecie Wrocławskim.

Jej mężem był Fritz Haber, wybitny chemik i późniejszy laureat Nagrody Nobla (opracował metodę syntezy amoniaku). Podczas wojny światowej zaangażował się w rozwój broni chemicznej.

Clara krytycznie odnosiła się do militarnego wykorzystywania nauki. W maju 1915 roku odebrała sobie życie, używając pistoletu męża. Często łączy się tę tragedię z jej sprzeciwem wobec broni chemicznej, choć dokładne motywy jej decyzji pozostają przedmiotem dyskusji historyków.

Przyjrzyj się pałacowi. Jak wygląda jego elewacja?

- M** Jest wykonana z nieotynkowanej czerwonej cegły
- E** Jest odnowiona i pokryta jasnym, kremowym tynkiem
- A** Jest zniszczona, z widocznymi ubytkami tynku

10

Mała droga „Kleine Strasse”

GPS: 51.145984, 16.650510

Tak zwana Kleine Strasse, czyli „Mała Droga”, była częścią dawnego połączenia między Środą Śląską a Wrocławiem. Według historycznych opracowań szlak miał znaczenie już w średniowieczu. Droga przemieszczali się nie tylko kupcy i zwykli podróżni, ale również wojska oraz władcy. Lokalne opracowania wspominają, że szlakiem tym podróżował Fryderyk II przed bitwą pod Lutynią w 1757 roku, a w 1813 roku miał korzystać z niego również Napoleon Bonaparte.

Fragmentem jakiego historycznego połączenia była Mała Droga?

- M** Szlaku z Berlina na Górny Śląsk
- N** Szlaku z Legnicy do Krakowa
- A** Szlaku z Wrocławia do Pragi

11

Pałac w Jugowcu

GPS: 51.137740, 16.639205

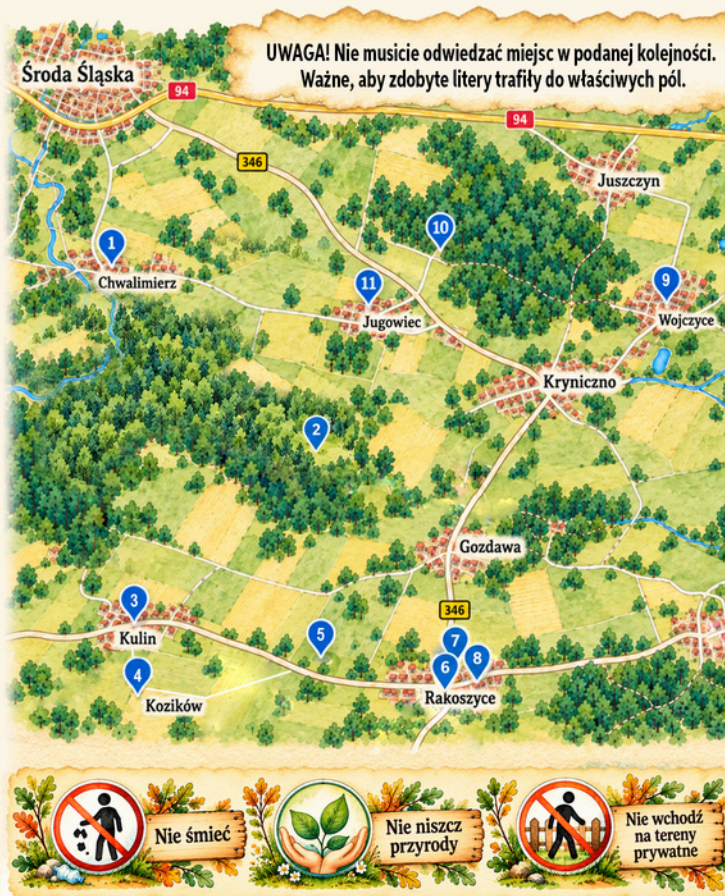
Pałac w Jugowcu wzniesiono w 1797 roku, a później wielokrotnie przebudowywano. Majątek należał m.in. do rodziny von der Osten. Według relacji opisaną w książce Mariusza Olczaka w 1813 roku francuscy żołnierze spłądowali rodzinny grobowiec. Mieli wydobyć zwłoki jednej z pochowanych tam kobiet, a metalową pokrywę trumny wykorzystać do podawania paszy koniom. Po odejściu wojsk rosyjski duchowny miał zebrać porzucane kości i ponownie złożyć je w grobowcu.

W kierunku której góry wychodzą okna jego frontowej elewacji?

- E** Śnieżki
- I** Ślęży
- A** Tarnicy

Jak zdobyć tajne hasło?

1. Odwiedź **11 miejsc** zaznaczonych na mapie.
2. W każdym miejscu przeczytaj opis, rozejrzyj się uważnie i **wybierz prawidłową odpowiedź** spośród trzech możliwych.
3. Każdej odpowiedzi przypisana jest litera - **wpisz ją** do odpowiedniego pola w Karcie Odkrywcy.
4. Gdy zdobędziesz wszystkie 11 liter, **powstanie hasło** składające się z dwóch wyrazów.

Projekt dofinansowany ze środków Programu „Działalność Lokalna” Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności realizowanego przez Akademię Rozwoju Filantropii w Polsce przy wsparciu Krainy Łęgów Odrzańskich.

Towarzystwo Miłośników Ziemi Średzkiej

prezentuje

POŁUDNIOWY-WSCHÓD GMINY ŚRODA ŚLĄSKA

Średzka gra o historię

międzypokoleniowe odkrywanie lokalnego dziedzictwa

RODZINNA GRA TERENOWA

11 miejsc

Czy jesteście gotowi na podróż w czasie?

Tuż obok nas kryją się miejsca, które pamiętają zupełnie inny świat. Wyruszcie na wyprawę po Ziemi Średzkiej i odkryjcie lokalne historie, tajemnice i skarby przeszłości.

1 Brama pałacu w Chwalimierzu

GPS: 51.142522, 16.595209

Wyobraźcie sobie, że za tą monumentalną bramą rozciąga się ogromny pałac z wysoką wieżą, tarasami widokowymi, fontannami i rozległym parkiem. Tak właśnie wyglądała niegdyś rezydencja rodziny von Kramstów, należącej do grona najbogatszych rodzin przemysłowych XIX-wiecznego Śląska. Choć większość pałacu nie przetrwała do naszych czasów, wzniesiona w 1882 roku brama nadal przypomina o dawnej świetności majątku. Zdobi ją herb rodziny Kramstów, w którym ukryto symbole nawiązujące do źródeł ich bogactwa. Na bramie znajdują się również inicjały „GK”, oznaczające Georga Kramstę.

Jakie symbole znajdują się na tarczy herbowej rodziny Kramstów?

- P** Korona i podkowa
- S** Koło zębate oraz narzędzia górnicze
- L** Miecz i tarcza rycerska

2 Głaz Narzutowy „Chwalimir”

GPS: 51.121950, 16.624672

„Chwalimir” to głaz narzutowy z granitu pegmatytowego pochodzącego ze Szwecji. Został przeniesiony na teren dzisiejszego Dolnego Śląska podczas epoki lodowcowej. Jego obwód wynosi około 9 metrów, a średnica od 2,4 do 2,6 metra. Choć nad ziemię wystaje na wysokość około jednego metra, znaczna część głazu pozostaje zagłębiona w gruncie. W marcu 1930 roku miejscowi uczniowie wspólnymi siłami odstonili część głazu. Dopiero w 2024 roku, niemal sto lat później, Rada Miejska w Środzie Śląskiej ustanowiła „Chwalimira” pomnikiem przyrody.

W jaki sposób „Chwalimir” przybył na teren dzisiejszej Ziemi Średzkiej?

- P** Został przywieziony przez średniowiecznych budowniczych
- Z** Przyniosła go wielka powódź
- K** Został przetransportowany przez lądolód

3 Krzyż pokutny w Kulinie

GPS: 51.101904, 16.607459

Krzyże pokutne nazywa się również pojednania, ponieważ niektóre stawiano w związku z ugodami po zabójstwach pomiędzy rodziną ofiary, a zbrojnicą. Nie ma jednak dowodów, że właśnie taka historia dotyczy krzyża w Kulinie.

Krzyż w Kulinie w latach 90. XX wieku został skradziony, a następnie wykorzystany jako element nagrobka na Cmentarzu Grabiszyńskim we Wrocławiu. Zabytek udało się odnaleźć i w 2004 roku powrócić na swoje miejsce.

Jaką bryłę geometryczną ma górna część słupa obok krzyża?

- A** piramidę
- I** prostopadłościan
- S** walec

4 Nieistniejąca wieś Kozików

GPS: 51.088556, 16.609194

W tym miejscu znajdował się niegdyś Kozików — niewielka osada związana z pobliskim Piersnem. Dawniej funkcjonował tutaj folwark, czyli gospodarstwo rolne należące do większego majątku ziemskiego. Po wejściu Sowietów do Kulina w lutym 1945 r. ukrywały się tu niemieckie kobiety z dziećmi. Dopiero po kilku dniach wieś została odkryta przez Rosjan. Jeszcze po II wojnie światowej miejsce to nie było całkowicie opuszczone. Według lokalnego przekazu ostatnia rodzina mieszkała tutaj aż do lat 70. XX wieku. Z czasem zabudowania zniknęły, a przyroda zaczęła odzyskiwać teren.

Co widzisz na miejscu?

- A** tylko pola uprawne, w większej odległości drzewa
- R** fragmenty fundamentów w gęstwinie
- E** gruzowisko z fragmentem ściany

5 Fararz najwyższym wzniesieniem?

GPS: 51.099204, 16.633151

Na dachu gminy. Prawie. Wzniesienie Fararz (166 m) wskazywane było przed 1945 rokiem jako najwyższy punkt gminy Środa Śląska. Do tej pory wiele osób powiela tę informację. Tymczasem po zmianie granic administracyjnych gminy najwyższym punktem został Żarnik (172,1 m n.p.m., adres GPS: 51.141319, 16.484542) znajdujący się pomiędzy Wrocławzycami a Dębicami (gm. Malczyce). Wróćmy do Fararza.

Zatrzymaj się przy drodze na wysokości wzniesienia.

Zabudowania jakich miejscowości widzisz z tego miejsca?

- M** Kulina i Rakoszyce
- N** tylko Kulina
- B** Tylko Rakoszyce

6 Brama pałacowa w Rakoszycach

GPS: 51.095056, 16.652194

Dawniej brama wjazdowa do majątku stanowiła wizytówkę właścicieli, świadczyła o ich statusie. Brama w Rakoszycach zachwyca formami neogotyckimi, nawiązującymi do średniowiecznych zamków. Jest pozostałością dawnego zespołu dworsko-folwarcznego, którego historia sięga wielu pokoleń. Przez stulecia majątek zmienił właścicieli, a kolejne rody szlacheckie pozostawiały tutaj swoje ślady. O ich historii przypominają między innymi herby umieszczone na bramie.

Ile herbów znajduje się na bramie?

- A** dwa
- Y** trzy
- E** cztery

7 Nieistniejący kościół w Rakoszycach

GPS: 51.097144, 16.652101

Stoisz przed bramą, za którą stała najwyższa budowla w powiecie Neumarkt. Kościół (na ilustracji poniżej) był siedzibą władz ewangelickich w okolicy. Miał 50 metrów wysokości i ponad 500 miejsc siedzących, elektryczne oświetlenie i centralne ogrzewanie. Był tak ogromny, że widziano go zarówno ze Środy Śląskiej, jak i Wrocławia. W latach 50 - tych XX w. kościół, który był w dobrym stanie i pełnił funkcje magazynu rolniczego, mimo protestów mieszkańców, rozebrano. Cegły miały zostać przeznaczone na odbudowę Warszawy.

Który z poniższych obiektów widzisz z tego miejsca?

- C** Rakoszyckie Centrum Czytelnictwa i Kultury Lokalnej
- I** remizę strażacką
- Z** wieżę kościoła pw. św. Jana Nepomucena

8 Rotunda w Rakoszycach

GPS: 51.096167, 16.653139

Czy remiza strażacka musi wyglądać jak typowy garaż z wielką bramą? W Rakoszycach postanowiono inaczej. Na przełomie XIX i XX wieku powstał ten charakterystyczny budynek o nietypowej formie, przypominający karłowatą wieżę. Przez wiele lat służył miejscowej straży pożarnej, wcześniej natomiast pełnił rolę prochowni.

Zajrzyj do środka. W jaki sposób można dostać się na poddasze?

- E** po schodach
- I** po drabinie
- O** nie można